

7. ЗАХОДИ З ПОДОЛАННЯ НАСЛІДКІВ ЧОРНОБИЛЬСЬКОЇ КАТАСТРОФИ

Стан фінансування основних завдань.

Забезпечення належного рівня радіаційної безпеки населення на території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи, визначено Законами України «Про правовий режим території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи» та «Про статус та соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи».

У 2011 році, як і у попередні роки, подолання наслідків Чорнобильської катастрофи проводилося за завданнями, що включали такі основні напрямки:

- радіологічний захист населення та екологічне оздоровлення територій, що зазнали радіоактивного забруднення;
- комплексне медико-санітарне забезпечення та лікування онкологічних захворювань із застосуванням високовартісних медичних технологій громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи;
- забезпечення житлом громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи;
- виконання заходів у зоні відчуження і зоні безумовного (обов'язкового) відселення;

Законом України «Про Державний бюджет України на 2011 рік» передбачено за КПКВК 3202070 «Радіологічний захист населення та екологічне оздоровлення території, що зазнала радіоактивного забруднення» 1,861 млн. гривень.

З метою виконання Указу Президента України від 11 жовтня 2010 р. № 937 «Про заходи, пов'язані з 25-ми роковинами Чорнобильської катастрофи» Законом України «Про внесення змін до Закону України “Про Державний бюджет України на 2011 рік» збільшено видатки за КПКВК 3202070 «Радіологічний захист населення та екологічне оздоровлення території, що зазнала радіоактивного забруднення» на суму 14, 541 млн. грн. для проведення дозиметричної паспортизації, необхідної для подальшого перегляду меж зон радіоактивно забруднених внаслідок Чорнобильської катастрофи територій, а також для здійснення заходів протирадіаційного захисту населення, що проживає на забруднених територіях.

Таким чином у 2011 році за бюджетною програмою «Радіологічний захист населення та екологічне оздоровлення території, що зазнала радіоактивного забруднення» КПКВК 3202070 передбачені видатки у сумі 16,402 млн. грн. Фактично профінансовано 14874,28 тис. грн., що склало 90,7 відсотки до плану. Внаслідок недофінансування програми утворилася кредиторська заборгованість на загальну суму 211,85 тис. грн., у тому числі 71,88 тис. грн. за напрямком дозиметрична паспортизація населених пунктів та 139,3 тис. грн. – за напрямком виробництво та впровадження комбікормів з радіопротекторними властивостями.

За напрямком "Комплексне медико-санітарне забезпечення та лікування онкологічних захворювань із застосуванням високовартісних медичних технологій громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи" Державним бюджетом України на 2011 рік передбачено 11,3 млн. гривень. Станом на 01.01.2012 року вказану бюджетну програму профінансовано стовідсотково - 11млн. 300,0 тис. гривень.

На виконання Указу Президента України від 11 жовтня 2010 р. № 937 “Про заходи, пов'язані з 25-ми роковинами Чорнобильської катастрофи” МНС України постановою Кабінету Міністрів України від 28 березня 2011 р. № 334 “Деякі питання використання у 2011 році державних капітальних видатків” передбачено 35,0 млн. грн. для будівництва (придбання) житла для громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи і потребують поліпшення житлових умов, насамперед сімей з дітьми, які стали інвалідами

внаслідок Чорнобильської катастрофи та потребують особливого догляду, інвалідів I групи, інвалідність яких пов'язана з Чорнобильською катастрофою.

На виконання Указу Президента України від 11 жовтня 2010 р. № 937 “Про заходи, пов'язані з 25-ми роковинами Чорнобильської катастрофи” МНС постановою Кабінету Міністрів України від 28 березня 2011 р. № 334 “Деякі питання використання у 2011 році державних капітальних видатків” передбачено 35,0 млн. грн. для будівництва (придбання) житла для громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи і потребують поліпшення житлових умов, насамперед сімей з дітьми, які стали інвалідами внаслідок Чорнобильської катастрофи та потребують особливого догляду, інвалідів I групи, інвалідність яких пов'язана з Чорнобильською катастрофою.

Водночас у 2011 році Законом України від 14 червня 2011 р. № 3491-VI “Про внесення змін до Закону України “Про Державний бюджет України на 2011 рік” відновлено бюджетну програму “Забезпечення житлом громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи” та передбачено МНС на її виконання 9,0 млн. гривень.

Виконання заходів з подолання наслідків Чорнобильської катастрофи.

За напрямом радіологічний захист населення та екологічне оздоровлення території, що зазнали радіоактивного забруднення, роботи виконувались за такими завданнями:

- радіаційний контроль за рівнями радіоактивного забруднення продуктів харчування, сільськогосподарської та лісової продукції;
- проведення дозиметричної паспортизації у населених пунктах забруднених територій;
- виробництво комбікормів з радіопротекторними властивостями;
- підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів з питань радіаційної безпеки населення.

Забезпечення контролю за рівнями радіоактивного забруднення продуктів харчування, сільськогосподарської та лісової продукції в найбільш забруднених районах залишалося пріоритетним напрямком роботи у 2011 році. Реалізують цей напрямок радіологічні служби (70 спеціалістів), що утримуються за рахунок видатків бюджетної програми і забезпечують контроль вмісту радіонуклідів у сільгосппродукції на всіх етапах її виробництва майже у 800 населених пунктах зони гарантованого добровільного відселення. Спеціалістами радіологами відібрано і перевірено 91 786 проб, з них 1,7% мали перевищення допустимих рівнів забруднення радіоцезієм, в тому числі: молоко м'ясо і найчастіше лісові гриби та ягоди.

Радіоекологами надавались консультації населенню; вони брали участь у нарадах, сесіях районних рад, публікували статті на Чорнобильську тематику в районних газетах.

У межах програми проведення дозиметричної паспортизації в липні – грудні 2011 році проведено обстеження 2155 населених пунктів Вінницької, Волинської, Івано-Франківської, Житомирської, Київської, Рівненської, Сумської, Тернопільської, Хмельницької, Черкаської, Чернівецької та Чернігівської областей, території яких радіоактивно забруднені внаслідок аварії на Чорнобильській АЕС. Було відібрано 23,5 тис. проб молока та картоплі для проведення їх дослідження на вміст ^{137}Cs та ^{90}Sr . Досліджено 23,2 тис. проб молока і картоплі на вміст ^{137}Cs та 8,4 тис. проб на вміст ^{90}Sr .

Для комплексної оцінки доз опромінення населення проводились виміри вмісту інкорпорованого ^{137}Cs в організмі людини. Ці дослідження носять масовий характер і здійснюються у населених пунктах, в яких проводиться дозиметрична паспортизація. За звітний період обстежено 48,0 тис. осіб, які проживають на радіоактивно забруднених територіях, лічильником випромінювання людини.

Простежується розбіжність між чисельністю населених пунктів за зонами згідно постанови Кабінету Міністрів України від 23.07.91 р №106 і чисельністю населених пунктів, який склався за даними останньої дозиметричної паспортизації:

– за постановою КМ України №106 до зон радіоактивного забруднення в даний час відноситься 698 населених пунктів;

– за даними останньої дозиметричної паспортизації до зон можна віднести лише 118 населених пунктів. Зміна статусу цих населених пунктів дасть можливість створювати належні умови життєдіяльності постраждалого населення, інвестувати кошти у відродження і розвиток громад.

В окремих населених пунктах другої зони середня щільність забруднення радіонуклідами земель і дози опромінення не досягають граничного рівня зони безумовного (обов'язкового) відселення (відповідно нижче 15,0 кюрі на км² і менше 5,0 мЗв за рік), а результати спектрометричних і радіометричних вимірів вмісту радіоцезію в організмі населення та рівні зовнішнього опромінення підтверджують позитивні зміни в радіаційному стані довкілля.

Науковий центр радіаційної медицини НАМН України проводить аналіз та обробку даних, розрахунки паспортних доз населених пунктів за результатами дозиметричної паспортизації населених пунктів. Внаслідок природного розпаду радіонуклідів та завдяки виконаним протирадіаційним заходам на території радіоактивного забруднення загальний рівень дозового навантаження на населення поступово зменшується.

Відповідно до постанови Верховної ради України від 5 квітня 2011 року № 3191-IV “Про рекомендації парламентських слухань “Сучасний стан та актуальні завдання подолання наслідків Чорнобильської катастрофи” після завершення дозиметричної паспортизації Державною установою “Науковий центр радіаційної медицини” Національної академії медичних наук України буде надано проект пропозицій щодо внесення змін до Закону України “Про правовий режим територій, що зазнали радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи”.

За результатами проведеного уточнення радіаційної обстановки у вказаних населених пунктах виконано експертизу відповідними міністерствами і відомствами. За наслідками обговорення експертних висновків на сесіях місцевих рад, жителі в більшості своїй погоджуються на зміну статусу населених пунктів (переведення їх із другої в третю зону) за умови залишення їм пільг, передбачених Чорнобильським законодавством та за умови прийняття Урядом закону щодо пріоритетного розвитку населених пунктів.

Для вирішення цього питання було б доцільно:

1. Внести зміни до Закону України “Про правовий режим територій, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи” що стосуються:

- встановлення та перегляду меж зон радіоактивного забруднення;
- виведення населених пунктів за межі зон та визначення статусу територій і населених пунктів, виведених за межі зон радіоактивного забруднення;
- визначення обсягів моніторингу за рівнем радіоактивного забруднення, дозами опромінення;
- ведення диспансерного спостереження та лікування у спеціалізованих медичних закладах.

2. Внести зміни до Закону України „Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи” щодо визначення:

- статусу жителів населених пунктів, виведених за межі зон радіоактивного забруднення;
- переліку та обсягу пільг та компенсацій після виведення населених пунктів за межі зон радіоактивного забруднення;

Для успішного проведення в подальшому робіт за Програмою дозиметричної паспортизації радіоактивно забруднених внаслідок Чорнобильської катастрофи населених пунктів України вважаємо за необхідне виконання наступних обов'язкових умов:

- своєчасний початок виконання робіт (не пізніше квітня-травня);
- своєчасне та в необхідних обсягах фінансування робіт за рахунок коштів державного бюджету;

– відпрацювання механізму (порядку) та термінів передачі результатів досліджень виконавцями до ДУ “НЦРМ АМН України” та ЦГО МНС України, а також видачі цими установами виконавцям документів, що підтверджують кількість прийнятих від них результатів досліджень.

Для забезпечення харчування дітей молоком, яке б не перевищувало допустимі рівні за вмістом радіонуклідів, в дошкільних, шкільних закладах, лікарнях і в домашніх умовах на територіях критичних населених пунктів зон безумовного (обов’язкового) і гарантованого добровільного відселення Волинської, Житомирської, Київської, Рівненської та Чернігівської областей вироблено та впроваджено 1897,2 тони комбікормів з радіопротекторними властивостями та 271 тону мінерально-сольових брикетів з фероцином на загальну суму 5595,4 тис. гривень.

Для кваліфікованого виконання завдань з радіологічного захисту населення, яке постраждало внаслідок Чорнобильської катастрофи, діє системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів з питань радіаційної безпеки населення. За програмою перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів з питань радіологічного захисту населення в Українському радіологічному учбовому центрі підготовлено та атестовано 35 фахівців.

Головним завданням сьогодні є повернення забруднених територій до нормального життя, забезпечення людей роботою, надання можливості громадянам, населеним пунктам, районам реалізувати свій економічний потенціал. Пріоритет в соціальному захисті та економічній реабілітації повинні мати ті населені пункти, щодо яких передбачається перегляд категорії зони радіоактивного забруднення. Фінансові ресурси в рамках загальнодержавних Чорнобильських програм слід зосередити на виконанні наступних заходів:

- заліснення відселених та непридатних для використання територій;
- обстеження, визначення і відведення земель сільськогосподарського призначення, придатних для ведення товарного виробництва, особистого підсобного господарства, сінокосіння та випасання худоби залежно від рівня радіоактивного забруднення;
- проведення агро меліоративних заходів (вапнування, внесення мінеральних добрив) для забезпечення отримання сільськогосподарської продукції з вмістом радіонуклідів, що не перевищують допустимі норми;
- визначення земельних ділянок, на яких можливе розміщення об’єктів виробничої і соціальної інфраструктури;
- виробництво комбікормів з радіопротекторними властивостями для великої рогатої худоби, особливо для корів з приватного сектора;
- забезпечення радіологічного контролю сільськогосподарської продукції на всіх етапах вирощування і переробки;
- забезпечення соціально-економічного відродження територій, що зазнали радіоактивного забруднення та переселення сімей із зони безумовного відселення;
- сприяння підприємствам і установам щодо створення власних систем екологічного управління відповідно до міжнародних та національних стандартів;
- сприяння у залученні інвестицій на пільгових умовах.

За напрямом "Комплексне медико-санітарне забезпечення та лікування онкологічних захворювань із застосуванням високовартісних медичних технологій громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи" проводилося фінансування:

спеціалізованих лікувальних закладів системи МОЗ та АМН України та регіональних спеціалізованих лікувальних закладів щодо забезпечення медичними препаратами для лікування важкохворих та онкохворих;

функціонування системи експертизи по встановленню причинного зв’язку хвороб, інвалідності і смерті з дією іонізуючого випромінювання та інших шкідливих чинників

внаслідок аварії на Чорнобильській АЕС. Експертами комісії по встановленню причинного зв'язку хвороб, інвалідності і смерті з дією іонізуючого випромінення та інших шкідливих чинників внаслідок аварії на Чорнобильській АЕС у звітному періоді розглянуто понад 4 тисячі медичних справ;

функціонування Державного реєстру осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, базу даних якого наповнено інформацією на 2 345 298 постраждалих;

функціонування центрів соціально-психологічної реабілітації населення та його інформування з питань подолання наслідків Чорнобильської катастрофи, завдяки роботі яких у 2011 році надано соціально-психологічну допомогу понад 70 тисячам громадянам, які проживають на радіоактивно забруднених територіях.

У рамках зазначеного напряму продовжувалося міжнародне співробітництво. У 2011 році продовжувалася реалізація проекту ООН «Міжнародна науково-інформаційна мережа з питань Чорнобиля» (ICRIN) де Міністерство виступає національним партнером. Даний проект є спільною ініціативою Міжнародного агентства з атомної енергетики (МАГАТЕ), Програми розвитку ООН (ПРООН), Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) і Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ).

Головною метою проекту є забезпечення населення науково-обґрунтованою достовірною інформацією про безпечне проживання на радіоактивно забруднених територіях та формування здорового способу життя. Так у 2011 році було проведено семінари-тренінги для лікарів та вчителів найбільш постраждалих районів внаслідок Чорнобильської катастрофи Волинської, Чернігівської, Рівненської та Житомирської областей.

З метою покращення надання первинних медичних послуг матерям, дітям та підліткам, які проживають на радіоактивно забруднених територіях, а також якості консультування батьків із питань догляду, харчування і розвитку дитини Міністерством спільно з Дитячим Фондом ООН ЮНІСЕФ реалізовано проект «Забезпечення потреб здоров'я дітей, які проживають на територіях, постраждалих від Чорнобиля». Проект фінансувався Європейським Союзом.

Міністерством підтримувалися не лише проекти, що спрямовані на впровадження здорового способу життя серед постраждалого населення. Важливим напрямком роботи є соціально-економічне відродження забруднених внаслідок аварії на ЧАЕС територій. Так, протягом 2009-2011 років реалізовувався проект Європейської комісії за темою: «Соціально-економічний розвиток забруднених в результаті Чорнобильської катастрофи сільських регіонів Рівненської області» у 14 населених пунктах Володимирецького району.

Головною метою впровадження міжнародних проектів є сприяння процесам відродження та розвитку територій, постраждалих внаслідок Чорнобильської катастрофи, безпечного проживання та формування здорового способу життя.

За напрямом "Забезпечення житлом громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи" за інформацією розпорядників коштів нижчого рівня – Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських держадміністрацій, із розподілених МНС у повному обсязі 35,0 млн. грн. використано 23,5 млн. грн., що дало їм можливість придбати 80 квартир для вищевказаних категорій сімей.

Із передбачених бюджетних коштів відповідно до Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для забезпечення житлом громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1198, на виконання Указу Президента України від 11 жовтня 2010 р. № 937 «Про заходи, пов'язані з 25-ми роковинами Чорнобильської катастрофи» для відселення сімей, насамперед сімей з дітьми, із зони безумовного (обов'язкового) відселення розпоряднику коштів нижчого рівня – Управлінню МНС

України в Житомирській області направлено 7,0 млн. грн., решту – обласним держадміністраціям на погашення заборгованості за бюджетними зобов'язаннями 2008 року, узятими на облік органами Держказначейства за бюджетною програмою “Забезпечення житлом громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи” для відшкодування громадянам витрат за самостійно придбане (збудоване) житло за місцем переселення з радіоактивно забрудненої території.

За інформацією Управління МНС України в Житомирській області за рахунок виділених бюджетних призначень укладено договір на придбання 34 квартири у м. Баранівці Житомирської області, які в установленому законодавством порядку буде передано Житомирській обласній держадміністрації для подальшого розподілу серед зазначених сімей.

Стан виконання заходів у зоні відчуження і зоні безумовного (обов'язкового) відселення.

Згідно із Законом України «Про правовий режим території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи», управління зоною відчуження, а також зоною безумовного (обов'язкового) відселення, після повного відселення жителів з населених пунктів, віднесених до цієї зони, та припинення у зв'язку з цим у зазначених пунктах діяльності рад, здійснює центральний орган виконавчої влади – Державне агентство України з управління зоною відчуження (далі – ДАЗВ України), діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра надзвичайних ситуацій України. Положення про ДАЗВ України затверджене Указом Президента України від 6 квітня 2011 року № 393/2011.

ДАЗВ України входить до системи органів виконавчої влади та забезпечує реалізацію державної політики у сферах управління зоною відчуження і зоною безумовного (обов'язкового) відселення, подолання наслідків Чорнобильської катастрофи, зняття з експлуатації Чорнобильської АЕС та перетворення об'єкта «Укриття» на екологічно безпечну систему та є органом державного управління у сфері поводження з радіоактивними відходами на стадії їх довгострокового зберігання і захоронення.

ДАЗВ України в звітному періоді було відповідальним за виконання 11 бюджетних програм. Фінансування за бюджетними програмами у 2011 році здійснювалось без суттєвих затримок та майже у повному обсязі.

У 2011 році діяльність ДАЗВ України була спрямована на реалізацію державної політики та внесення пропозицій щодо її формування у сферах:

- управління зоною відчуження і зоною безумовного (обов'язкового) відселення та забезпечення її бар'єрної функції;
- поводження з радіоактивними відходами, відпрацьованим ядерним паливом та джерелами іонізуючого випромінювання;
- ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи, захисту населення від джерел іонізуючого випромінювання, реабілітації радіоактивно забруднених територій;
- зняття з експлуатації енергоблоків Чорнобильської АЕС та перетворення об'єкта «Укриття» на екологічно безпечну систему;
- фізичного захисту ядерних установок, ядерних матеріалів, радіоактивних відходів, інших джерел іонізуючого випромінювання.

Робота підприємств, установ і організацій, що належать до сфери управління ДАЗВ України, здійснювалась за такими основними напрямками:

- зняття з експлуатації енергоблоків Чорнобильської АЕС та перетворення об'єкта «Укриття» на екологічно безпечну систему;
- виконання робіт у сфері поводження з радіоактивними відходами;
- підтримка екологічно безпечного стану у зонах відчуження і безумовного (обов'язкового) відселення та утримання їх інфраструктури.

Для ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи в зоні відчуження функціонує виробничо-господарський комплекс, до складу якого входять підприємства, підпорядковані ДАЗВ України, а саме:

Державне спеціалізоване підприємство «Чорнобильський спецкомбінат». Основні завдання: забезпечення бар'єрної функції зони відчуження та підтримка її інфраструктури.

У 2011 році Державним спеціалізованим підприємством «Чорнобильський спецкомбінат», виконувались роботи, спрямовані на зменшення обсягів винесення радіонуклідів з території зон відчуження і безумовного (обов'язкового) відселення шляхом зміцнення захисних бар'єрів, зокрема здійснення лісозахисних, лісгосподарських та лісовідновлювальних заходів; експлуатація та технічне обслуговування діючих і створення нових водоохоронних споруд, а також інші спеціалізовані роботи, у тому числі:

- перевезення радіоактивних відходів, що утворилися внаслідок Чорнобильської катастрофи;
- проведення радіаційного та дозиметричного контролю, екологічного моніторингу природного середовища та забруднених територій;
- охорона території зон відчуження і безумовного (обов'язкового) відселення; фізичний захист об'єктів, призначених для поводження з радіоактивними відходами;
- забезпечення належного санітарного стану територій;
- експлуатація об'єктів інфраструктури та забезпечення життєдіяльності зони відчуження (вироблення та розподіл тепла, очистка та розподіл води, розподіл електроенергії, надання ліжок/місць для тимчасового проживання у гуртожитках, надання телекомунікаційних та транспортних послуг, забезпечення лікувально-профілактичним харчуванням, виконання будівельно-ремонтних робіт тощо).

У 2011 році виконано значні роботи з поточного ремонту доріг зони відчуження з відновленням покриття загальною площею 177,4 тис. м².

На території зони відчуження здійснювався радіаційно-екологічний моніторинг, щодо визначення потужності експозиційної дози (ПЕД), щільності забруднення ґрунту, концентрації радіонуклідів у повітрі (у тому числі робочих зон та приміщень), інтенсивності радіоактивних атмосферних випадів, концентрації радіонуклідів у поверхневих, підземних, питних та стічних водах, вмісту радіонуклідів у донних відкладах водойм та водотоків, біологічних об'єктах (рослинність, гриби, риба тощо), вимірювання окремих гідрометеорологічних параметрів.

Результати виконаних регламентних робіт з радіоекологічного моніторингу у 2011 році підтверджують тенденції останніх років до подальшого ускладнення радіаційного стану у низці досліджуваних компонентів довкілля. За рахунок процесів перерозподілу та міграції радіонуклідів, задепонованих після аварії в захороненнях, ландшафтах, замкнених водоймах, окремих об'єктах, іде процес формування вторинних джерел, доступних для "споживання" за межами зони, що робить їх потенційно небезпечними для населення, яке проживає на прилеглих до зони відчуження територіях і населення України у цілому. Таким чином, зона відчуження залишається джерелом забруднення практично усіх складових довкілля.

З метою запобігання виносу радіоактивного забруднення за межі зони відчуження всі транспортні засоби, вантажі і персонал проходили радіаційний контроль на контрольно-дозиметричних пунктах зони відчуження.

Державне спеціалізоване підприємство «Централізоване підприємство з поводження з радіоактивними відходами». Основні завдання: увесь цикл поводження з радіоактивними відходами різного походження. Будівництво та експлуатація комплексу виробництв поводження з радіоактивними відходами «Вектор».

У 2011 році продовжувалось виконання робіт з будівництва та експлуатації об'єктів комплексу виробництв «Вектор».

У 2011 році забезпечено безпечну експлуатацію 9-ти пунктів тимчасової локалізації радіоактивних відходів (ПТЛРВ) і 3-х пунктів захоронення радіоактивних відходів (ПЗРВ).

За кошти міжнародної технічної допомоги Великої Британії розроблено проект та розпочато будівництво Централізованого сховища відпрацьованих джерел іонізуючого випромінювання у складі другої черги КВ «Вектор».

У 2011 році за результатами радіоекологічного моніторингу навколишнього природного середовища на території ПЗРВ «Буряківка» випадків перевищення контрольних рівнів забруднення радіонуклідами атмосферного повітря та ґрунтів не зафіксовано.

Державне спеціалізоване підприємство з управління капітальним будівництвом зони відчуження. Основні завдання: функція замовника на капітальне будівництво та капітальний ремонт об'єктів у зоні відчуження.

Виробничо-господарська діяльність підприємства у 2011 році була спрямована на виконання планових показників річних програм робіт за двома бюджетними програмами: “Підтримка екологічно безпечного стану у зонах відчуження і безумовного (обов’язкового) відселення” – КПКВ 3202110 і “Будівництво пускового комплексу “Вектор” та експлуатація його об’єктів” – КПКВ 3202050.

У 2011 році перевірена та відкоригована проектно-кошторисна документація на наступні об’єкти капітального будівництва:

- Перша черга комплексу виробництв “Вектор”
- Сховище № 29 ПЗРВ “Буряківка” для консервації,
- Закриття сховищ ПЗРВ “III черга ЧАЕС”,
- Закриття сховищ ПЗРВ “Підлісний”

Державне спеціалізоване підприємство «Чорнобильська АЕС». Основні завдання: безпечна експлуатація та зняття з експлуатації енергоблоків станції та перетворення об’єкта «Укриття» на екологічно безпечну систему.

У 2011 році ДСП «Чорнобильська АЕС» (далі – ДСП ЧАЕС) на належному рівні підтримувало безпеку блоків № 1, 2, 3, сховища відпрацьованого ядерного палива № 1 (СВЯП-1), об’єкта «Укриття», забезпечувало фізичний захист ядерних матеріалів, що знаходяться на проммайданчику, і дотримання гарантій МАГАТЕ з їх зберігання. Дотримання гарантій збереження ядерних матеріалів на ДСП ЧАЕС визначається Положенням про державну систему обліку та контролю ядерних матеріалів, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 18.12.96 № 1525 (із змінами, внесеними згідно з постановами Кабінету Міністрів України № 1006 від 09.08.2001, № 257 від 25.03.2009), та Правилами ведення обліку та контролю ядерних матеріалів (НП 306.7.122-2006), затвердженими наказом ДКЯР України № 97 від 26.06.2006 (із змінами, внесеними згідно з наказом Державного комітету ядерного регулювання № 14 від 08.02.2010).

Протягом 2011 року на ДСП ЧАЕС було проведено 5 інспекцій та 2 технічні візити МАГАТЕ. Відхилення від встановлених процедур здійснення гарантій МАГАТЕ відсутні.

Відповідно до Плану здійснення заходів на об’єкті «Укриття» у 2011 році:

- завершено монтаж нової вентиляційної труби;
- виконано забивання проектної кількості (396 шт.) паль у південній та північній траншеях під фундаменти арки в зоні монтажу нового безпечного конфайнменту (НБК);
- виконано улаштування монтажної платформи арки НБК, що дасть можливість значно скоротити дозові навантаження на персонал під час виконання робіт з монтажу арки;
- завершено розробку, експертизу та узгодження пакету ліцензійної документації за основним спорудженням НБК.

Згідно з Загальнодержавною програмою зняття з експлуатації Чорнобильської АЕС та перетворення об’єкта «Укриття» на екологічно безпечну систему, затверджену Законом України від 15 січня 2009 року № 886-VI, заходи, що здійснюються на об’єкті «Укриття», кваліфікуються як перетворення його на екологічно безпечну систему.

Завдання щодо перетворення цього об'єкта розв'язуються шляхом послідовного розроблення та виконання окремих планів, проектів та програм. Найбільш всеохоплюючим серед них є проект міжнародної технічної допомоги – План здійснення заходів на об'єкті «Укриття» (ПЗЗ).

Основним проектом міжнародного Плану здійснення заходів на об'єкті «Укриття» є створення нового безпечного конфайнменту (НБК).

Роботи по розробці детального проекту, будівництва та введення в експлуатацію першого пускового комплексу НБК⁵ (ПК-1 НБК) здійснюються підрядником ДСП ЧАЕС – СП «Новарка».

У 2011 році СП «Новарка» завершило розробку першої частини детального проекту ПК-1 НБК (ліцензійного пакету ЛП-5).

Держатомрегулювання України виконала державну експертизу ядерної та радіаційної безпеки матеріалів ЛП-5, за результатами якої було визначено, що проект відповідає вимогам ядерної та радіаційної безпеки в частині, що стосується фундаментів, несучих конструкцій та обшивки основної споруди НБК.

Проект в частині мостів системи основних кранів (призначених для майбутнього демонтажу нестабільних конструкцій об'єкта «Укриття») не містить достатніх обґрунтувань відповідності вимогам ядерної та радіаційної безпеки та потребує подальшого доопрацювання.

Протягом 2011 року на ДСП ЧАЕС завершено роботи з розробки котлованів під фундаменти Арки, побудовано фундаменти підймальних веж, здійснювалось будівництво фундаментів монтажної зони Арки та робочої платформи для збирання конструкції Арки на території проммайданчика об'єкта «Укриття».

Проекти, за якими проводились вищезазначені роботи, попередньо були розглянуті на предмет їх відповідності вимогам з ядерної та радіаційної безпеки та погоджені Держатомрегулюванням України.

Спорудження НБК тісно пов'язане з реалізацією інших важливих проектів, зокрема, з будівництвом нової вентиляційної труби II черги ЧАЕС (НВТ) та демонтажу існуючої вентиляційної труби, яка заважає насуванню НБК в проектне положення.

В січні 2011 року Держатомрегулювання України видала ДСП ЧАЕС окремий дозвіл на виконання робіт по будівництву НВТ.

В кінці листопада 2011 року на ДСП ЧАЕС були завершені основні монтажні роботи по встановленню НВТ в проектне положення. Введення в дослідну експлуатацію НВТ очікується в першій половині 2012 року.

Відповідно до планів ДСП ЧАЕС демонтаж існуючої вентиляційної труби має бути завершено у 2014 році після розробки та затвердження проекту демонтажу, а також успішного завершення дослідної експлуатації НВТ.

Удосконалення існуючої системи реагування на радіаційну небезпеку з урахуванням оцінки ймовірності виникнення та особливостей попередження цих загроз у майбутньому. Моніторинг на території зони відчуження проводиться відповідно до «Регламенту робіт з радіаційно-екологічного моніторингу та радіаційно-дозиметричного на території зони відчуження зони безумовного (обов'язкового) відселення», який охоплює контроль потужності еквівалентної дози, щільності забруднення ґрунту, концентрації радіонуклідів у повітрі (у тому числі робочих зон та приміщень), інтенсивності радіоактивних атмосферних випадінь, концентрації радіонуклідів у поверхневих та підземних водах, вмісту радіонуклідів у стічних і відпрацьованих технологічних водах, ґрунті, компонентах наземних і водних екосистем, біологічних об'єктах (рослинність, гриби, риба та ін.), включає вимірювання гідрометеорологічних параметрів. Також проводиться вивчення впливу на довкілля об'єктів захоронення радіоактивних відходів (ПЗРВ, ПТЛРВ), об'єкта «Укриття» та робіт,

⁵ Перший пусковий комплекс НБК (ПК-1 НБК) – Захисна споруда з технологічними системами життєзабезпечення та необхідною інфраструктурою (Стратегія подальшої реалізації проекту НБК).

пов'язаних із зняттям ЧАЕС з експлуатації, вивчення процесів міграції радіонуклідів в компонентах ландшафтів, їх виносу за межі зони відчуження, оцінка ефективності водоохоронних заходів щодо обмеження міграції радіонуклідів та їх впливу на екологічну ситуацію.

До мережі радіаційно-екологічного моніторингу зони відчуження входить 146 пунктів спостережень різного призначення (місця виробничої діяльності персоналу, ландшафтні полігони, гідрологічні створи, пункти відбору проб приземного шару атмосфери та планшети радіоактивних випадінь радіонуклідів з атмосфери тощо), 138 спостережних свердловин та 11 населених пунктів несанкціонованого проживання.

Лабораторна обробка проб виконується за методиками і на апаратурі, що пройшли відповідну метрологічну атестацію.

Достовірність результатів радіаційно-екологічного моніторингу забезпечується виконанням річних робіт у вигляді відбору 4500-5000 проб і зразків компонентів природного середовища, виробничої діяльності та проведенням понад 10000-11000 аналізів на вміст в них радіонуклідів.

Засобами автоматизованої системи контролю радіаційного стану (АСКРС) у безперервному режимі відстежуються параметри радіаційної обстановки на промайданчику ЧАЕС і на 39 пунктах спостережень зони відчуження, у тому числі в м. Славутич.

Результати спостережень узагальнюються в формі довідок про радіаційний стан компонентів навколишнього середовища (повітря, поверхневих, стічних, підземних та питної води, потужність експозиційної дози). Ці узагальнення разом з фактичним матеріалом щомісячно розсилаються до державних установ, зацікавлених відомств, наукових організацій (МНС, Мінприроди, МОЗ України, Держводагентству, УкрНДГМІ, НАН України та ін.), спеціалізованим виробничим організаціям, діяльність яких здійснюється на території зони відчуження. Раз на півріччя широкі огляди радіаційно-екологічного стану публікуються в журналі "Бюлетень екологічного стану зони відчуження". Детальні узагальнення оформлюються у вигляді щорічних звітів про науково-виробничу діяльність підприємства. Результати моніторингу широко висвітлюються в спеціалізованих наукових та популярних виданнях. Зацікавлені служби щоденно отримують оперативну інформацію про радіаційний стан на території зони відчуження. Щотижня оновлюється веб-сторінка з характеристикою радіаційного стану повітряного середовища зони відчуження та р. Прип'ять.

Шляхи вдосконалення радіоекологічного моніторингу зони відчуження. Система моніторингу в сучасному вигляді існує останні 15-20 років. В цей період радіаційна обстановка обумовлювалась переважно природними процесами. Масштабні інженерні заходи – будівництво, дезактивація, регуляція поверхневих вод, інтенсивні операції з РАВ – проводились, переважно, в перші 5 років після аварії. Ці антропогенні фактори мали істотний вплив на динаміку радіаційних процесів того часу. В подальшому антропогенне втручання в навколишнє середовище зони відчуження істотно знизилось. Відповідно, істотна частина інформації про радіаційний стан зони відчуження описує його в умовах стабільності.

В найближчій перспективі буде реалізований ряд інженерних проектів. А саме, спорудження нового безпечного конфайнменту, запуск комплексу виробництв "Вектор", виведення з експлуатації водойми-охолоджувача ЧАЕС. Всі ці події безперечно призведуть до істотних змін радіаційної ситуації на всій території зони відчуження.

Спорудження нового конфайнменту супроводжується роботами щодо вилучення ґрунту та його транспортуванню до місць захоронення РАВ. Це призводить до збільшення забруднення приземного шару атмосфери, як мінімум в місцях проведення робіт.

Враховуючи викладені вище, виникає необхідність в перегляді системи моніторингу:

- збільшення пунктів спостереження на критичних ділянках (водойма-охолоджувача, ПТЛРВ);
- технічне переозброєння системи спостереження – перехід на автоматичні системи з метою збільшення швидкості обміну інформацією та зменшення ролі людського фактору;
- проведення нерадіаційного моніторингу.

Крім того, необхідно поновити наукові дослідження, направлені на виявлення закономірностей міграції радіонуклідів у природному середовищі, тобто їх реальної та потенційної небезпеки для людини та біоти.

На сьогодні ж виробнича діяльність з моніторингу залишена практично без наукового супроводу з боку профільних наукових установ України. Між регламентним і науковим моніторингом існує значний розрив у методиках, цілях, задачах. На думку провідних українських вчених-радіоекологів, необхідно розробити концепцію моніторингу довкілля в районах АЕС та інших об'єктів ядерного та радіаційного ризику.

Також на виконання Указу Президента України від (12 травня 2011 року № 585 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 8 квітня 2011 року «Про підвищення безпеки експлуатації атомних електростанцій України», плану організації підготовки проектів актів, необхідних для забезпечення реалізації Указу Президента України від 12 травня 2011 року № 585 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 8 квітня 2011 року «Про підвищення безпеки експлуатації атомних електростанцій України», схваленого на засіданні Кабінету Міністрів України 25 травня 2011 року (протокол № 36), прийнято розпорядження Кабінету Міністрів України від 25 січня 2012 року № 44-р «Про затвердження плану заходів щодо створення Єдиної автоматизованої системи контролю радіаційної обстановки на період до 2015 роки».